

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на ст. н. с. II ст. д-р Веселин Петров „Процесуалната философия: история и съвременност“ от Института за изследване на общества и знанието на БАН

от проф. д-р Христо Тодоров, департамент „Философия и социология“ в НБУ

Дисертацията на Веселин Петров „Процесуалната философия: история и съвременност“, представена за придобиване на научната степен „доктор на философските науки“, е с обем от 463 страници и се състои от предговор, увод, четири части, заключение, резюме на английски, списък на специализираните термини в процесуалната философия на Алфред Уайтхед, списък на основните трудове на Уайтхед, библиография, показалец на имената и показалец на ключовите термини. В основната си част трудът е публикуван като едноименна монография (333 с.) в края на 2010 г. в издателство ЕТО София. Дисертацията е първото цялостно изследване върху историята и съвременното състояние на процесуалната философия в българската философска литература. Изследването си поставя за цел да представи *процесуалната философия* като самостоятелна линия в съвременното философско мислене със значими теоретични приноси и влияние. Разгледани са историческите предпоставки за нейното развитие, формирането на нейните основни идейни нагласи, главните ѝ представители, основните ѝ философски идеи и категории, както и перспективите на нейното по-нататъшно развитие. Всичко това е направено на фона на една едновременно обхватна и диференцирана картина на най-важните развития във философското мислене от последните три столетия. Ключовата фигура при формирането на процесуалната философия е несъмнено английският математик и философ Алфред Норт Уайтхед и затова на неговото творчество е отделено най-голямо внимание.

В първата от четирите части на изследването се излага и обосновава разбирането за процесуалната философия като форма на т. н. „конструктивен постмодернизъм“ и чрез стриктно разграничаване от доста по-популярния „деконструктивен постмодернизъм“ се търси нейното ситуиране в по-широката рамка на постмодерната философия. Във втората част се анализират историческите предпоставки за възникването на процесуалната философия като те се откриват в монадологията на Лайбниц, в идейното наследство на класическия немски идеализъм, по-специално у Хегел и Шелинг, и най-сетне в специфичните метафизически концепции, възникнали в

контекста на английското неохегелианство от края на XIX в. – това е времето на формирането на самия Уайтхед като философ. Третата част е посветена на сложните взаимовръзки между формиращата се процесуална философия на Уайтхед и някои от най-важните философски школи и направления от края на XIX и първата половина на XX в., каквито са прагматизмът, различните форми на натурализма и особено ранната аналитична философия в лицето най-вече на Бертранд Ръсел. В последната четвърта част се представя съвременното състояние на процесуалната философия като се посочват основните проблеми, с които тя се занимава, изясняват се главните нейни категории и се излагат най-важните ѝ идеи. В краткото заключение авторът излага своето разбиране за възможните перспективи за развитие на процесуалната философия.

От изследването на Веселин Петров читателят разбира в какво се състои същината и спецификата на процесуалната философия. Става ясно, че това е една философия, която отхвърля характерния за философското мислене на Новото време картезиански дуализъм, отказва се от търсенето на устойчиви субстанции, прехвърляйки при описанието на реалността акцента върху събитията и процесите, но без да се отказва от създаването на цялостна картина на реалността (в този смисъл като философски жанр тя представлява особен вид холистична онтология), проявява особена чувствителност към случайното, изменчивото и към появата на новото в света и не на последно място това е философия, която търси и поддържа близка връзка със съвременното природознание. Читателят се запознава в широта и в дълбочина с творчеството и идеите на Алфред Норт Уайтхед, с разнородните интелектуални влияния върху него и с взаимодействията му с други философски проекти. Безспорно постижение на изследването е ясното очертаване на профила на процесуалната философия по сравнение с множество други влиятелни течения и школи в съвременната философия. Важно достойнство на труда е и това, че той е написан от автор с ясна и експлицитно изразена позиция на процесуален философ, което обаче не е довело до деформиране на общата картина на процесуалната философия. Налице е един от доста редките случаи на сполучливо съчетаване на дистанциран дескриптивно-исторически и ангажиран проблемен подход.

Накрая искам да направя три критични бележки, които засягат общата методологическа рамка на изследването. Първо, след като авторът определя процесуалната философия като форма на „постмодерен конструктивизъм”, би било добре да се проблематизира самото понятие „постмодерност” като периодизиращо-

типлогизиращо понятие , доколкото то съдържа в себе си редица неексплицирани предпоставки. Ако тези предпоставки бъдат изяснени аналитично, вероятно понятието ще се стесни и някои оценки като например тази, че Уилям Джеймс е „един от първите постмодерни мислители” (с. 197) ще се наложи да бъдат коригирани. Второ, при прилагането на определени типологични категории, чрез които авторът класифицира определени философски теории, той като че ли на моменти забравя да държи сметка за самосъзнанието и за собствените намерения на авторите на тези теории. Така например критическият рационализъм на Карл Попър без уговорки е представен като „една от разновидностите на аналитичната философия” (с. 65 в автореферата и с. 300 в дисертацията). Проблемът е обаче, че самият Попър едва ли би приел да бъде причисляван към аналитичната философия, нещо повече, той смята себе си за радикален и най-важното успешен критик на логическия позитивизъм, който е едва ли не най-влиятелната от ранните версии на онова, което днес наричаме аналитична философия. Трето, цялото изследване създава впечатлението за известно надценяване на значението на процесуалната философия на Уайтхед и на процесуалната философия като цяло в общия контекст на съвременното философско развитие. Един по-трезв поглед върху това развитие обаче показва, че все пак тази философия е по-ограничена в своето влияние например от феноменологията на Хусерл и Хайдегер, от деконструктивизма на Дерида или пък от аналитичната философия на езика на Стросън, Куайн и Дейвидсън. Може би тук, както често се случва, известна роля играе собствената философска ангажираност на автора.

Заклучение: Дисертацията на Веселин Петров „Процесуалната философия: история и съвременност” представлява мащабно, новаторско, богато на идеи, професионално осъществено и много убедително философско изследване, което напълно отговаря на изискванията за придобиване на научната степен „доктор на философските науки”. Ето защо като член на Научното жури аз без колебание ще гласувам ЗА присъждането на автора на тази степен.

Подпис:

София, 12 октомври 2011 г.